

Výukové modely metody a formy

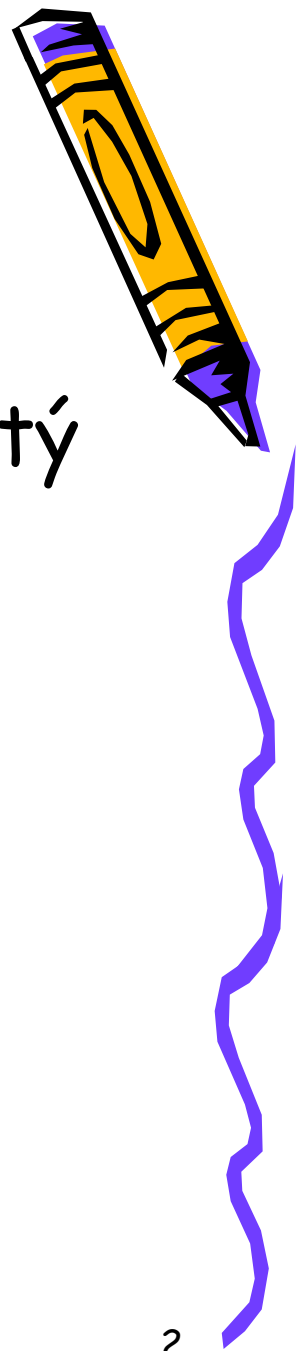
Ing. Helena Jedličková, Ph.D.
2014

zpracováno dle Maria Bezchlebová, NÚOV

maria.bezchlebova@nuov.cz

Jaro 2009

Vzdělávací (edukační) proces

Vzdělávací proces představuje složitý systém.

Vyučování → činnost učitele + Učení → činnost žáka = výuka

Učením si žáci osvojují

- vědomosti a dovednosti (poznatky)
- návyky
- postoje, hodnoty a preference
- rozvíjejí své schopnosti

Modely učení

Model direktivního, řízeného učení -
převažuje na mnoha školách; žák je
objektem cílevědomého, systematického a
důsledného působení; rozhodujícím
činitelem je učitel.

Model výuky, kde je podporována aktivita,
samostatnost a tvořivost žáků;
vede k autoregulaci jejich učení.

Tento model moderní pedagogika preferuje.

Výukové metody

Výukovou metodu

chápeme jako uspořádaný systém vyučovacích činností učitele a učebních aktivit žáků, které směřují k dosažení výchovně vzdělávacích cílů.

Důležité!

Čím jasněji a přesněji je vymezen cíl výuky, tím lépe mohou být zvoleny metody k jeho naplnění.

Volba výukových metod

Kritéria pro volbu výukových metod:

- principy a pravidla výukového procesu
- **cíle a záměry výuky**
- obsah a metody daného oboru/předmětu
- úroveň fyzické a psychické vyspělosti žáků
- zvláštnosti třídy
- vnější podmínky
- osobnost učitele

Jak si pamatujeme?

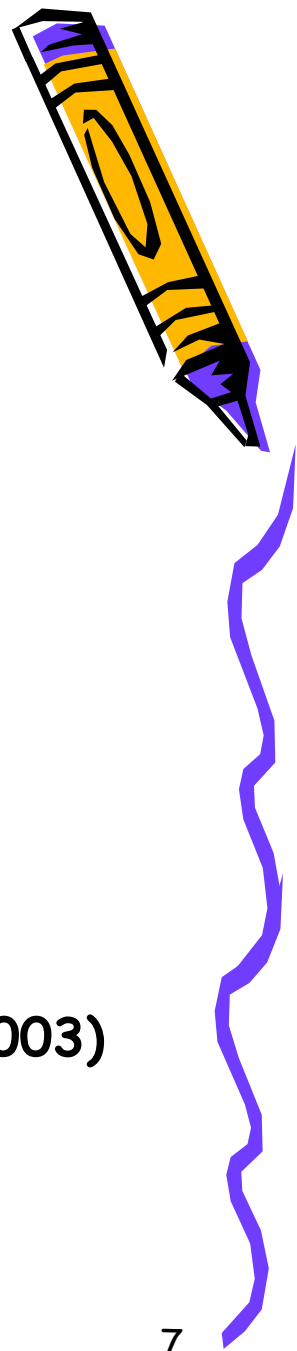
- ✓ 20 % z toho, co pouze slyšíme
- ✓ 30 % z toho, co i vidíme
- ✓ 80 % z toho, co sami formulujeme
- ✓ 90 % z toho, co sami děláme

Proto se snažíme co nejvíce používat tzv. **aktivizující metody**, kdy žáci sami vykonávají činnosti, jimiž se učí.

Klasifikace výukových metod

(jedna z možných)

- **Klasické výukové metody**
metody slovní
metody názorně-demonstrační
metody dovednostně praktické
- **Aktivizující metody**
- **Komplexní výukové metody**

(podle J. Maňáka a V. Švece: Výukové metody, Brno 2003)

Slovní metody

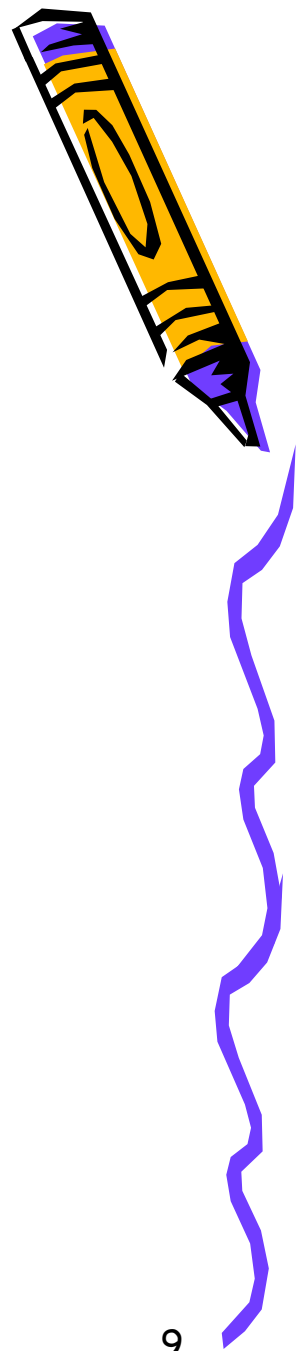

- Vyprávění - epická forma, musíme upoutat, mít dynamiku podání, názornost, napínavost
- Vysvětlování (výklad) - systematický postup, má vést k pochopení a osvojení podstaty jevu nebo funkce předmětu; požadavky: srozumitelnost, logická stavba
- Přednáška - delší ucelený projev, závažné téma (na ZŠ výjimečně)

Slovní metody: práce s textem

Obvykle tím myslíme metodu založenou na zpracování textových informací, např. :

- vyčlenit klíčové informace
- uspořádat informace podle určitého kritéria
- vyjádřit informace graficky
- vyjádřit informace vlastními slovy
- zaujmout k informacím vlastní stanovisko
- interpretovat informace, hodnotit text
- formulovat otázky k textu

Rozhovor

Výukový rozhovor učí formulovat myšlenku, obhájit názor, argumentovat, rozhodovat.

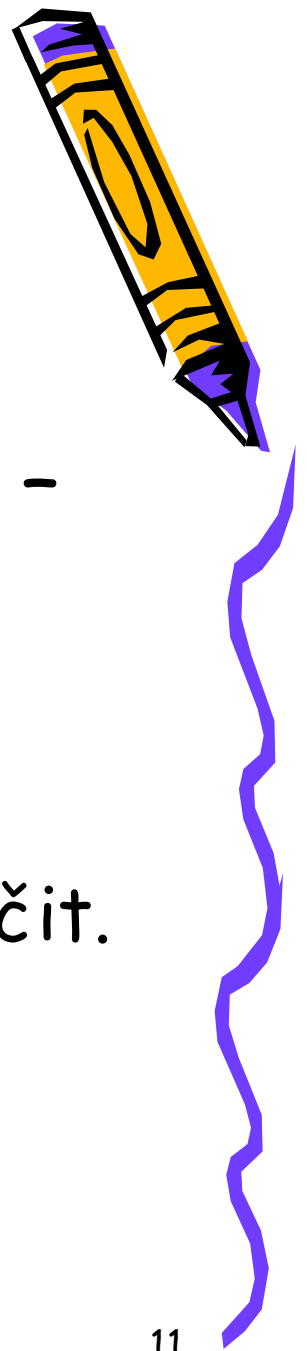
Důležité je správně formulovat otázky.

Nemají být sugestivní, nejasné, řetězové.

Žákova promluva by měla být ucelenou jednotkou myšlenkového pochodu (nemusí to však být celá věta).

Názorně demonstrační metody

- Předvádění a pozorování
- Práce s obrazem (ikonickým textem) - rozklad obrazu na prvky, úkoly na pozorování, translační úkoly, interpretační úkoly

Vyčleňování informací z obrazu je třeba cvičit.

- Práce se schémata, přehledy, myšlenkovými mapami

Aktivizující/aktivizační výukové metody

Jsou to postupy, které vedou výuku tak, aby se výchovně vzdělávacích cílů dosahovalo hlavně vlastní učební prací žáků (EUR=Evokace Uvědomění Reflexe, ITV=Integrovaná Tématická Výuka, Projekt) přičemž se klade důraz na myšlení a řešení problémů (BOV=Badatelsky Orientovaná Výuka).

Výhody: jsou přitažlivé a zajímavé, spoluvytvářejí příznivé školní klima a dobré výsledky vzdělávání.

Nevýhody: náročnost na čas, na přípravu, na vyučování, také na kázeň.

Aktivizující metody diskusní

Mají různé varianty, ale vždy v podstatě jde o komunikaci ve skupině o určitém problému.

Účastníci si navzájem vyměňují názory, uvádějí argumenty, ujasňují si daný problém nebo jeho řešení.

Žáky je třeba učit dovednostem potřebným k diskutování.

Diskuse je efektivní nástroj pro výcvik komunikace a pozitivních sociálních postojů.

Aktivizující metody - řešení problémů

Metody jsou založeny
na kladení problémových otázek, hledání,
třídění, vyhledávání, objevování.

Před žáky klademe problémy. Problém chápeme jako
teoretickou nebo praktickou obtíž, kterou žák musí
řešit aktivním zkoumáním, myšlením.

Podněcují u žáků samostatné tvořivé myšlení.

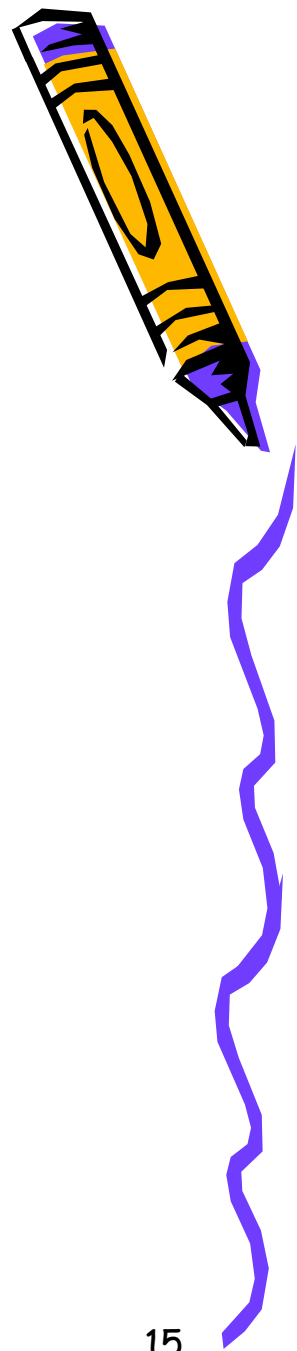
Problémové učení - pokračování

Fáze řešení problémů:

- Vymezení problému
- Analýza problémové situace (co je známé a co je neznámé, co je třeba zjistit, vyhledat, ...)
- Vytváření hypotéz, domněnek, návrhy řešení
- Ověření hypotéz, vlastní řešení problému
- Návrat k dřívějším fázím při neúspěchu řešení

M. Zelina: **postup DITOR**

definuj problém, informuj se, tvoř řešení,
ohodnot' řešení, realizuj řešení

Aktivizující metody situační

Vztahují se na reálné problémy ze života nebo z profesní praxe, které představují specifické, obtížné jevy vyvolávající potřebu vypořádat se s nimi, vyžadují angažované úsilí.

Podstatu situačních metod tvoří řešení **problémového případu**, který odráží nějakou reálnou událost, zobrazuje určitý komplex vztahů a okolností, je výrazem střetu různých zájmů atp.

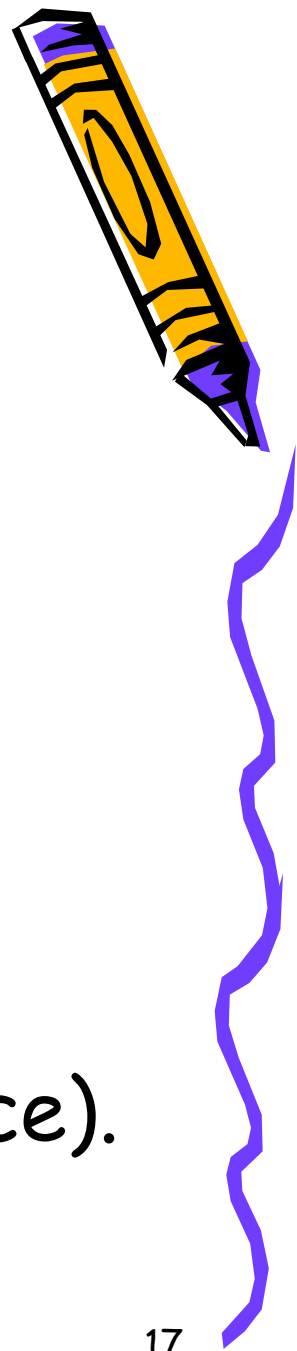

Metody situační - pokračování

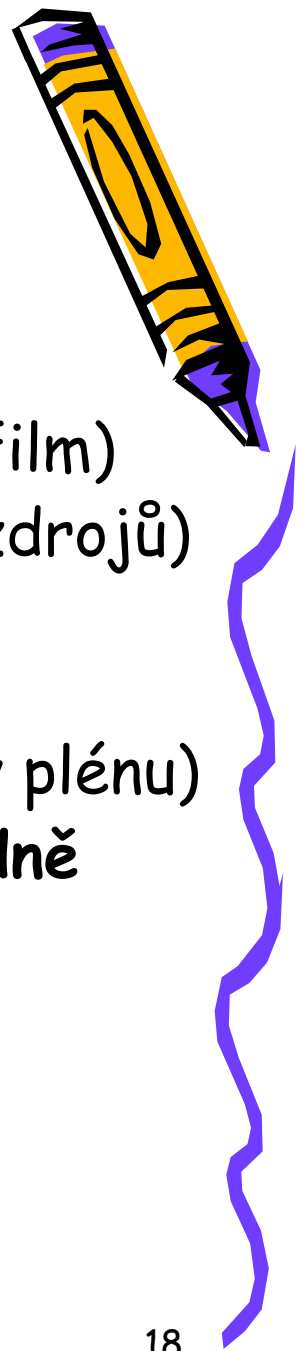
Metoda je zaměřena na praxi.

Pozitivní stránky metody:

- aktivní sociální učení,
- řešení konfliktní situace,
- aplikace teoretických poznatků,
- emocionální působení,
- simulace praxe (nebo její demonstrace).

Metody situační - pokračování

Základní fáze metodického postupu:

- prezentace případu (slovní, písemná, obrazová - film)
- získávání dalších informací (od učitele z jiných zdrojů)
- řešení případu (individuálně, ve skupině, v plénu, kombinovaně)
- rozbor variant řešení, diskuse (v malé skupině, v plénu)
- zhodnocení výsledků a zobecnění závěrů, případně konfrontace s praxí

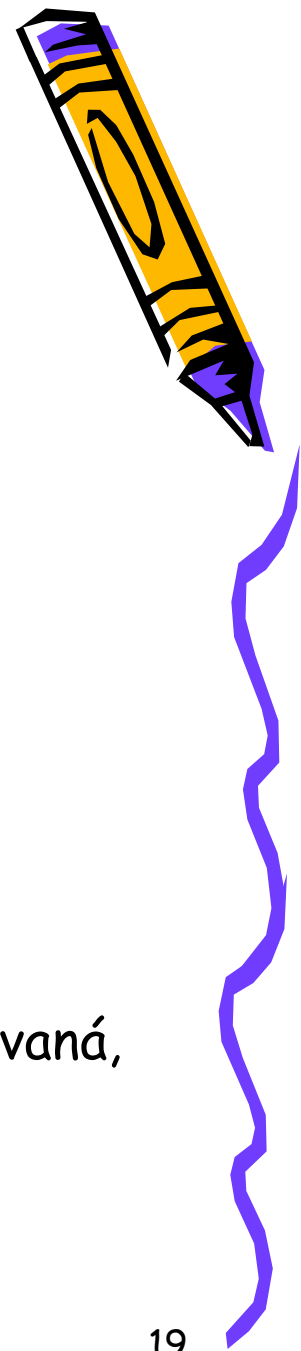
Aktivizující metody inscenační

Podstatou inscenačních metod je situační učení v modelových situacích, tzn. že žáci sami předvádějí určitou situaci.

Fáze:

- Příprava inscenace
- Realizace inscenace
- Hodnocení inscenace

Inscenace strukturovaná (připravený scénář), nestrukturovaná, mnohostranné hraní rolí.

Komplexní výukové metody

– výběr pro naše potřeby

• (Jsme zvyklí místo o komplexních metodách někdy mluvit o formách nebo o organizačních formách výuky)

- Frontální výuka
- Skupinová a kooperativní výuka
- Individuální a individualizovaná výuka

- Projektová výuka
- BOV=badatelsky orientovaná výuka

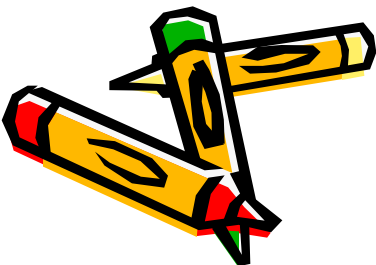
Projektové učení

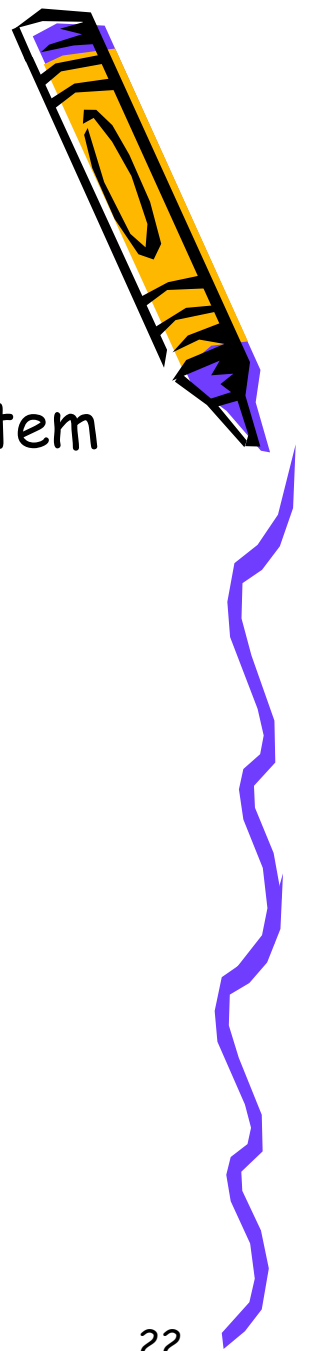
Co je projekt?

Projekt můžeme vymezit jako komplexní praktickou úlohu (problém, téma) spojené s životní realitou, kterou žáci sami navrhnou a řeší teoretickou a praktickou činností, jež vede k vytvoření adekvátního produktu.

Propojuje se život, učení a práce.

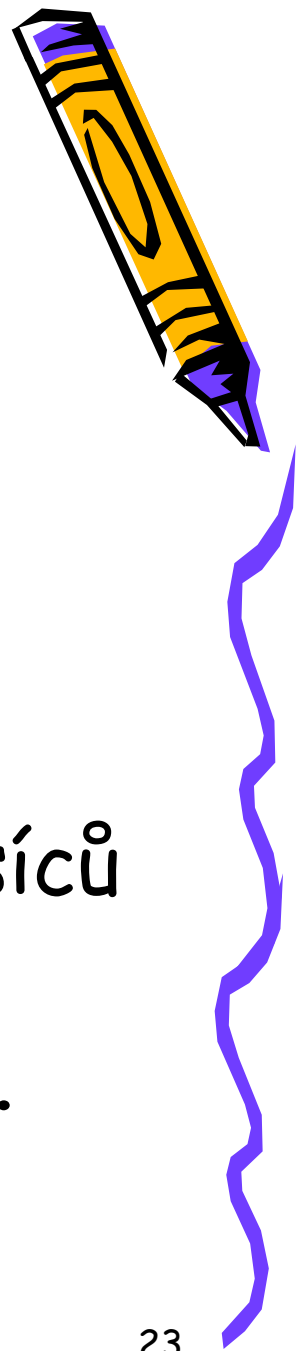
Průběh řešení projektu

- **Stanovení cíle.** Žáci by se měli s cílem a tématem projektu ztotožnit a přijat jej.
- **Vytvoření plánu řešení.**
- **Realizace plánu.** Např. vyhledávání informací, zajišťování materiálů, pozorování, měření, exkurze, interviewování osob, pořizování dokumentace atp.
- **Vyhodnocení projektu.** Zveřejnění výsledků.

Projektové učení - pokračování

Rozsah projektů:

- krátkodobý (několik hodin)
- střednědobý (1 - 2 dny)
- dlouhodobý, tzv. projektový týden
- mimořádně dlouhý (několik týdnů, měsíců
- probíhá paralelně s běžnou výukou)

Projekt v jednom, nebo ve více předmětech.

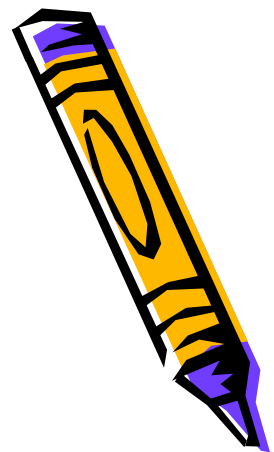

Klady a zápory projektového učení

Klady:

- je motivující, podněcuje odpovědnost a iniciativu
- posiluje ochotu a **schopnost spolupracovat** a radit se s jinými
- **rozdíví** vytrvalost, pohotovost, tolerantnost, sebedůvěru, sebekritičnost, dává příležitost k tvořivým činnostem
- je **spojen se skutečným životem**
- obohacuje běžnou výuku, přináší žákům přímou životní zkušenost

Zápory: nedává možnost systemizace poznatků, uvádění do souvislostí atp.

Shrnutí k výběru metod

- **Klasické metody nezavrhujeme** - zůstávají, ale je dobré tyto metody inovovat (např. použitím PC atp.)
- **Aktivizující metody preferujeme**, vedou k rozvoji klíčových a odborných kompetencí.
- **V efektivní výuce se metody střídají**, optimálně se využívá všech cest, které máme k dispozici. (Průcha, 2007)

Na závěr k výběru metod

Nejsou metody dobré a ty špatné,
které bychom neměli užívat; jsou jen metody

- Nevhodně - nekompetentně realizované,
- použité v nevhodné výukové situaci,
- nepřiměřené po dané žáky,
- samoučelné nebo předvedené na efekt.

Děkuji za pozornost.

